

تربیت

تربیت، ریشه جامعہ

مؤلف: فرزی

فرزی، شهناز، ۱۳۵۹

تربیت، ریشه جامعه

مفاهیم تربیتی- تربیت دینی- مشکلات تربیت در جامعه

تهران: طلعه پویش ۱۳۹۶

رده بندی کنگره: ۱۳۹۶ ف ۳۸۴/۱۸/۴ BP۲۳۰

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۸۳۷

شماره کتابشناسی ملی: ۴۶۸۹۸۲۶

تربیت، ریشه جامعه

مؤلف: شهناز فرزی

حروفچینی: حسین اسکینی

طراح جلد: مهدی فاطمی

ویراستار: محمد کریمی

نشر: طلعه پویش

۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ اول: بهار ۱۳۹۶

قیمت: ۱۲۰۰۰۰ ریال

تهران: خیابان انقلاب، روبروی دانشگاه، خیابان منیری جاوید، پ ۵۱

کلیه حقوق برای انتشارات محفوظ است

فهرست مطالب

۱۰ سخن نخست

۱۱ مقدمه

فصل اول: و واژه و مفاهیم تربیت

۱۷ مفهوم شریعی واژه تربیت

۱۸ تربیت - راه صلاح

۲۰ معانی تربیت

۲۲ سیر تحول مفهوم تربیت

۲۳ واژه و مفهوم دین

۲۵ مفهوم تربیت

۲۵ تعاریف تربیت

۲۷ مفهوم تربیت از منظر اسلام

۳۰ ارتباط تربیت و آموزش

۳۱ چرایی تربیت در جامعه

۳۳ علل پرداختن به تربیت

۳۵ ضرورت و فایده‌ی اصل تربیتی

۳۶ ویژگی‌های حاکم بر اصول تربیتی

۳۷ ضرورت تربیت فلسفی

۳۹ تبیین ضرورت تربیت

فصل دوم: رابطه تربیت و آموزش

۴۶ تربیت و آموزش و پرورش

۴۶ اهداف آموزش در جوامع

۴۸ ارزشیابی تربیت

۵۰ نقش تربیت معلم در آموزش

۵۱ سیر تاریخی تربیت

۵۲ ویژگی‌های معلم

۵۳ شاخصه معلم خوب

۵۵ اصلی‌ترین الگوی تربیت

۵۵ سطح هویت معلم

۵۷ سطح رسالت معلم

۵۷ آموزش و پرورش در ایران

۶۰ نهادهای آموزشی

۶۱ مدل‌های نهادهای آموزشی

۶۲ شیوه‌های تحصیل و تربیت اولیه در ایران

۶۳	نقش دارالفنون در تربیت
۶۴	نقش دارالمعلمین در تربیت
۶۴	نقش دارالمعلمین اکابر در تربیت
۶۵	تأسیس و فعالیت دانش سراها
۶۶	فعالیت مراکز تربیت معلم
۶۸	نقش تربیتی سرباز معلم
۶۸	تربیت در مراکز فنی و حرفه ای
۶۹	توسعه دانشگاه های تربیت معلم
۶۹	مراکز تربیتی در سایر نهادهای آموزشی

فصل دوم: رابطه انسان و تربیت

۷۴	اصلاح رابطه انسان با خدا
۷۵	رابطه انسان با خود تربیتی
۷۶	اصلاح رابطه انسان با جامعه
۷۷	رابطه انسان با طبیعت
۷۸	رابطه انسان با تاریخ
۷۹	ارتباط اصول با دیگر عناصر نظام تربیتی
۸۱	رسانه های مدرن و تربیت

۸۳..... تربیت در مدارس مدرسه مجازی

فصل چهارم: اندیشمندان و نظریات حوزه تربیت

۸۸..... دیدگاه های روسو در تربیت

۸۹..... عقاید تربیتی ژان ژاک روسو

۹۰..... تربیت و بیعت کودک

۹۱..... تأثیر جامعه خانوار و اجتماع بر تربیت

۹۳..... تعلیم و تربیت علمی

۹۶..... زمان مناسب تربیت

۹۷..... نظریه مجازات و آزادی طبیعی

۱۰۰..... تعلیم و تربیت اخلاقی

۱۰۱..... نقش تربیتی مربیان

۱۰۲..... نظریه‌ی تربیتی و جامعه‌شناسی

۱۱۵..... نظریه های تربیتی

فصل پنجم: تربیت و جامعه

۱۲۲..... ماهیت روشهای تربیتی

۱۲۳..... خصلت های امور تربیتی

۱۲۶..... قواعد حاکم بر تربیت

۱۲۹		طبیعت و تربیت
۱۳۰		قلمرو تربیت
۱۳۳		نقش الگوهای غیر رسمی در تربیت
۱۳۴		عوامل اصلی تربیت در جامعه
۱۳۷		تقابل تربیت رسمی و غیر رسمی
۱۳۹		کارکرد تربیت و اوقات فراغت
۱۴۱		نقش تربیتی رسانه
۱۴۳		نقش دولت در امر تربیت
۱۴۷		وسایل عمل به قدرت تربیت
۱۴۹		تربیت روانی جامعه
۱۵۱		تلقین روانی تربیت
۱۵۴		وظایف حکومت در تعلیم و تربیت
۱۵۵		کارکرد دین و تربیت
		فصل ششم: راه کارهای تقویت تربیت جامعه
۱۵۹		پایه های تربیت دینی
۱۶۰		اصول تربیت دینی
۱۶۲		تربیت و تعبدمداری

- ۱۶۳ تربیت منتهی محوری
- ۱۶۴ تربیت و زندگی محوری
- ۱۶۵ تربیت و مسئولیت فردی
- ۱۶۷ عمل و معرفت
- ۱۶۷ نقش عمل و تئیت در تربیت
- ۱۷۰ اعتدال گرایی تربیتی
- ۱۷۲ تربیت و نظارت دینی
- ۱۷۳ تربیت و خوف از خدا
- ۱۷۵ کانون تربیت دینی
- ۱۷۸ کار ریشه ای در تربیت
- ۱۸۰ منابع

مقدمه

انسان، شگفت‌انگیزترین آفریده خدای بزرگ و والاترین نشانه قدرت بی‌منتهای اوست. انسان، مستعد اتصاف به همه صفات و کمالات الهی است. او را خلق کرد تا به مقام قرب الهی و جانشینی خدا در زمین برسد و این سیر جز با تربیت صحیح محقق نخواهد شد. حقیقت انسان، ملکوتی است که با طی مراتب قوس نزولی در این دنیای خاکی سکنی گزیده است و تربیت تنها راه دستیابی به آن حقیقت مقدس است. پیام‌وران الهی آمده‌اند تا زمینه‌های این تحول بزرگ را در وجود انسان فراهم آورند و آنان را از این برهوت ظلمانی به نور هدایت رهنمون گردند. تردیدی نیست که اگر انسان با اساس معیارهای الهی تربیت نشود در همان مرتبه حیوانیت باقی خواهد ماند.

تعلیم و تربیت در فرهنگ مردم و پیشرفت آنها نقش عمده‌ای دارد. بیشتر آنچه را که ما در دانش، رفتارها و نگرش خود نسبت به پدیده‌ها داریم، ساخته و پرداخته نظام تعلیم و تربیت است. تعلیم و تربیت از طریق برنامه‌های رسمی، صریح و پنهان خود دستور کاری را برای ذهن، در رابطه با محیط اجتماعی فراهم می‌سازد. «تعلیم و تربیت، بحث ساختن انسان‌هاست» و نیز در مقابل، انسان‌ها هستند که فرهنگ جامعه و از جمله نظام تعلیم و تربیت را می‌سازند.^۱

۱- انسان و تربیت، مرتضی مطهری، ۱۳۶۷، ۱۳

یکی از اهداف مهم دین و بعثت انبیاء(ع) تربیت و تزکیه انسان است. دین اسلام نیز در احکام عبادی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی خود، تربیت انسان ها را وجه همت خویش قرار داده است. تربیت انسان در جامعه صورت می گیرد؛ زیرا انسان مدنی بالطبع است، او در جامعه با نهادهای خانواده، سیاست، اقتصاد، دین و تعلیم و تربیت سرو کار دارد و هر یک از آن ها هنجارها و ارزش های ویژه ای را از فرد انتظار دارند و اینجاست که فرد باید بر اساس فکر و منطق و مقتضیات کنش متقابل تصمیم بگیرد. از این رو، تصور این که تربیت فراگردی فردی است فکری خام و بی اساس است. حال که تربیت در جامعه صورت می گیرد، باید دید که جامعه چه تأثیراتی را بر فرایند تربیت می گذارد و متقابلاً، نظام تعلیم و تربیت چگونه جامعه را متحول می سازد.

اسلام دینی است که به آموزش و پرورش و تعلیم و تربیت و تزکیه بسیار اهمیت داده است؛ زیرا هدف آموزه های وحیانی اسلام در طول تاریخ بشریت با همه شرایع و منهای گوناگون آن، تعلیم و تزکیه بوده است. آیه عنوان نمونه خداوند در آیه ۲ سوره جمعه می فرماید: هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمَمِ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ؛ اوست آن کس که در میان بی سوادان فرستاده ای از خودشان برانگیخت، تلاوت او را بر

^۱ - بقره، آیات ۱۲۹ و ۱۵۱؛ آل عمران، آیه ۱۶۴؛ جمعه، آیه ۲؛ حدید، آیه ۲۵

آنان بخواند و پاکشان گرداند و کتاب و حکمت بدیشان بیاموزد، و آنان قطعاً پیش از آن در گمراهی آشکاری بودند. در میان تعلیم و تربیت کودکان مهم ترین وظیفه والدین و رهبران جامعه دانسته شده است.

خداوند به مومنان فرمان می دهد و می فرماید: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلُكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ؛ ای کسانی که ایمان آورده اید، خودتان و کسانتان را از آتشی که در رخت آن مردم و سنگهاست حفظ کنید: بر آن آتش فرشتگانی خشن و سخت گیر گمارده شده اند.

از آنچه خدا به آنان دستور داده سرپیچی نمی کنند و آنچه را که مأمورند انجام می دهند. پس والدین و رهبران الهی نخستین وظیفه ای که بر عهده دارند، ایجاد دیواری از تقواست تا خانواده بر آن خشم الهی در امان ماند. این دیوار با تعلیم و تربیت ایجاد می شود؛ زیرا باید فرزندان و کودکان با خوب و بد آشنا شده و ادب رفتاری و گفتاری را بیاموزند. این گونه است که می توانند خود را از آتش دوزخ در امان نگه دارند. البته وظایف والدین و رهبران جامعه، سخت تر و دشوارتر است؛ زیرا آنان هم باید افزون بر حفظ خود از آتش، اهل و خانواده ایمانی را نیز حفظ کنند. در روایات بسیاری به آموزش و پرورش کودکان و روش های تربیتی اشاره شده است. در روایتی از پیامبر (ص) دوران زندگی کودکان تا پیش استقلال و

شخصیت یابی مستقل، به سه دوره حساس هفت ساله دسته بندی شده است. پیامبر(ص) می فرماید: **الْوَلَدُ سَيِّدٌ سَبْعَ سِنِينَ وَ عَبْدٌ سَبْعَ سِنِينَ وَ وَزِيرٌ سَبْعَ سِنِينَ**؛ دوران هفت سال اول کودک، دوران سیادت و آقای است، دوران هفت سال دوم دوران اطاعت و هفت سال سوم دوران وزارت است.^۱

کودک از همان آغاز زندگی می بایست تحت تعلیم و تربیت قرار گیرد؛ البته شیوه های آموزش و پرورش در هر یک از دوران با دوران دیگر فرق دارد. مثلاً در دوران کودکی با اسباب بازی و مانند آن ها، کودک تحت تعلیم و تربیت قرار می گیرد. بنابراین، در هیچ مقطعی از مقاطع زندگی فرزند نمی بایست او را دور از دایره تعلیم و تربیت قرار داد، بلکه همواره در اشکال گوناگون و با شیوه های مناسب سن و جنسی و مانند آن ها آموزش و پرورش انجام گیرد.